

František Kolouch

Oběť případu Babice

Jan Bula (1920–1952)

EDICE
OSUDY

Edice Osudy

FRANTIŠEK KOLOUCH

OBĚŤ
PŘÍPADU
BABICE

Jan Bula
(1920–1952)

KARMELITÁNSKÉ
NAKLADATELSTVÍ

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Kolouch, František, 1969-

Oběť případu Babice : Jan Bula (1920–1952) / František Kolouch. –
V Praze : Karmelitánské nakladatelství, 2025. – 314 stran,
32 nečíslovaných stran obrazových příloh. – (Osudy ; svazek 99)
Chronologický přehled – Vydalo Karmelitánské nakladatelství
ve společnosti KatMedia, s.r.o.. – Obsahuje bibliografii,
bibliografické odkazy a rejstřík

ISBN 978-80-7566-697-0 (brožováno)

* 272-726.3 * [323.28:329.15]-058.6 * 27-46 * 322 * 27-674.5 *
323.28:329.15 * 343.1:32 * 930.2 * 929 * (437.3) * (048.8) * (092)

– Bula, Jan, 1920–1952

– katoličtí kněží – Česko – 20. století

– oběti komunismu – Česko

– pastorec – Česko – 20. století

– stát a církev – Česko – 1948–1956

– náboženská perzekuce – Česko – 1948–1956

– zločiny komunismu – Česko – 1948–1956

– politické soudní procesy – Česko – 1948–1956

– historické prameny – Česko – 1948–1956

– monografie

– biografie

322 – Politika a náboženství. Vztahy mezi církví a státem [15]

929 – Biografie [8]

© KatMedia, s. r. o., Praha, 2025

ISBN 978-80-7566-697-0

*Věnováno památce všech pronásledovaných,
nespravedlivě vězněných a umučených*

Za podporu a vstřícnost při tvorbě publikace děkuji švagrové Jana Buly Marii Bulové a jejímu synovi Janovi, praneteři Jana Buly Vladimíře Havlíčkové, manželům Václavkovým a Krotkých, za cenné archivní materiály rokytnickému panu faráři P. Jiřímu Plhoňovi, P. Pavlu Krejčímu SDB z Moravských Budějovic, Mgr. Josefu Herbrychovi z Rokytnice nad Rokytnou, ředitelce školy v Lukově a kronikářce Mgr. Blance Potěšilové, Petru Jičínskému z pracoviště Státního okresního archivu v Moravských Budějovicích, Jiřině Sladké z Muzea Vysočiny v Třebíči, soudnímu vikáři Mons. P. Karlu Orlitovi z brněnského biskupství a Mgr. Janu Růžičkovi, Jaromíru Hlávkovi za prohlídku bývalé jihlavské věznice a za krásné vzpomínky Pavlu Bartesovi z Lukova, Josefu Markovi, P. Josefu Valeriánovi z Moravce a všem pamětníkům z Rokytnice nad Rokytnou.

Mé velké díky patří i rodině. Manželce děkuji za trpělivost, podporu a podnětné návrhy, svému synovi Františkovi za příjemné rozptýlení při psaní některých velmi smutných pasáží.

Slovo úvodem

Dne 2. července 1951 zazněly ve škole v Babicích výstřely. Zemřeli tři funkcionáři MNV. Přesto, že jsou pachatelé dopadeni již druhý den, komunistický režim využívá tragédii k likvidaci řady dalších „nepohodlných“ osob na Třebíčsku, které překáží kolektivizaci a socializaci venkova. Rozpoutává největší represivní akci v dějinách Československa. Dochází k popravám, soudním procesům a deportacím. Teror je namířen především na soukromé zemědělce a církve. Mezi popravenými je i kněz Jan Bula.

Když jsem navštěvoval všechna místa spojená s touto tragédií, nezapomněl jsem se zastavit v Rokytnici nad Rokytnou. Zde, ve ztichlém kostele sv. Jana Křtitele, jsem přemýšlel nad obětí, kterou přinesl místní kněz Jan Bula. Jeho životní příběh mne silně oslovil. Uvědomil jsem si, že je ještě celá řada významných církevních osobností a mučedníků z doby nacistické a komunistické totality, jejichž biografie nejsou dosud zpracovány a kteří jsou tak pro společnost prakticky neznámí. Jan Bula patří mezi ně, a to jsem chtěl změnit. Začal jsem shromažďovat materiály, oslovovat pamětníky a počátkem roku 2014 se ve spolupráci s Karmelitánským nakladatelstvím pustil do práce.

Stejně jako ve své předešlé publikaci o českobudějovickém biskupu Josefu Hlouchovi jsem se snažil představit život kněze Jana Buly na pozadí tehdejších politických poměrů a vztahů mezi státem a církví. Vycházel jsem především z archivních materiálů a svědectví

pamětníků. Snažil jsem se také pochopit a vyjádřit jeho povahové rysy. Cílem publikace je tedy nejen seznámit širší veřejnost s osudy Jana Buly, ale též vykreslit jeho celkový portrét a popsat pocity, které vyplývaly z jeho povahy a které zažíval.

Snahou publikace je dle dostupných faktů vyvrátit také určité mýty a zkreslená fakta v případě Babice, jehož obětí se stal i P. Bula. Celý případ, stejně jako ostatní zločiny komunismu, byl zkreslen a po řadu let fiktivně vysvětlován. Ideologický výklad babického případu byl předložen veřejnosti prostřednictvím několika publikací a článků. Učebnicovou ukázkou komunistické ideologie byl sborník *Babice* z roku 1951 či pozdější publikace Oty Holuba *Vlčí komando*. Příběh se nevyhnul ani filmovému zpracování prostřednictvím propagandistického seriálu *Třicet případů majora Zemana* v epizodách *Vrah se skrývá v poli* a *Štvanice*. První pokusy o vysvětlení případu proběhly v létě 1968, ale normalizace veškeré další vyšetřování zastavila, a tak jsem se v tomto úseku práce mohl opřít o poznatky zjištěné až po roce 1989.

Kniha je svědectvím o nenávisti, kterou šířil komunistický režim, o vládou řízeném teroru a bezpráví v Československu. Vychází v době, kdy je v naší společnosti tato ideologie stále populární. Dokazuje to i fakt, že komunistická strana je ještě dnes parlamentní stranou, má mnoho příznivců i mezi mladými a její bývalí členové jsou ve vysokých politických funkcích. Ještě stále se najdou lidé, kteří nezákonné praktiky lidově demokratického systému, justiční vraždy a utrpení politických vězňů zpochybňují a ospravedlňují. I to je důvodem, proč zpracovávat osudy těchto lidí, představit je veřejnosti a připomenout jejich utrpení.

Práce na knize byla náročná, ale zajímavá. Poznal jsem Jana Bulu jako veselého vesnického chlapce, studenta, který měl smysl pro recesi, ale šel pevně za svým snem, *arbitra elegantiae* brněnského semináře, nadšeného člena Orla, který se věnoval divadlu a mládeži, malíře a umělecky založeného intelektuála, citlivého člověka, který byl konfrontován s arogancí komunistického režimu. Poznal jsem kněze, který se v rozhodující chvíli dokázal postavit na stranu svých ideálů a zůstat věrný své církvi. I v posledních chvílích života, zbitý a ponížený, si zachoval důstojnost a přijal trest smrti, i když byl nevinný. Přinesl svou oběť s hrdostí, aniž by litoval svého kněžství, pro které umíral. Jeho životním mottem byla slova Tomáše Kempenského: *Jest mnoho lidí, kteří litovali, že sloužili světu, však dosud nikdo nelitoval, že sloužil Bohu.*

autor

Blaze těm, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost,
neboť jejich je království nebeské.
(Mt 5,10)

Prolog:

věznice v Jihlavě 19. května 1952

Dveře cely se za ním se zaskřípěním zavřely. Dnešní noc zde stráví naposledy. Brzy ráno si pro něj přijdou a jeho krátký život skončí na šibenici jihlavské věznice. Tuto noc probděl. Dívá se před sebe na nedokončený obraz, který již nedomaluje. Jan Bula je vyčerpán. Ráno ho dozorce odvedl do výslechové místnosti. Již se nebál bolesti, bití a ponižování. Tušil, o co jde. Předseda soudu a prokurátor mu předali oznámení, že jeho odvolání bylo zamítnuto a výkon trestu smrti bude proveden zítra v pět hodin ráno. Zároveň mu sdělili, že může napsat dopisy na rozloučenou svým nejbližším. Mohl také vyslovit své poslední přání. Požádal o osobní rozloučení s maminkou. Bylo mu vyhověno a k večeru ho odvedli do návštěvní místnosti. Uslzená maminka na něj již čekala. Nemohl ji obejmout ani políbit. Jen do očí se dívali a potichu se spolu pomodlili. Plakala a on ji utiřil. Nechtěl, aby viděla jen předčasně zestárlého, unaveného a zmučeného syna s vyraženými zuby a modřinami, ale především odhodlaného kněze, který je ochoten vzít na sebe tento úděl a zemřít jako mučedník. Rozloučení netrvalo dlouho a na pokyn dozorce bylo ukončeno. *Sbohem, maminko, sejdem se v nebi,* řekl jí naposledy a byl odveden zpět do cely.

Zítra zemře. Brzy, tak mlád, jako jeho patron Jan Křtitel. Nedožitých třicet dva let. Byl to krátký život, ale krásný, již jen proto, kolik skvělých lidí v něm potkal. I s těmi se musí rozloučit. Když zavřel oči, viděl znova před sebou jejich veselé tváře. Usedl za stůl, kde již byly

připraveny listy a tužka. Začal vzpomínat na své dětství. Po dlouhých měsících utrpení se na jeho tváři objevil opět úsměv. Náhle byl zase malým veselým klukem, který se proháněl s ostatními dětmi v Lukově po návsi. Vzpomínal na studia v Moravských Budějovicích, brněnský seminář, na své malování a pastoreci v Rokytnici. Zapomněl, ponořen do svých vzpomínek, že sedí v chladné cele jihlavské věznice, zapomněl na hlad, bolest i blížící se smrt. Myslel na své blízké.

Jan Bula začal psát dopisy na rozloučenou. Netušil, že nebudou nikdy doručeny.

Všichni dospělí byli dětmi, ale málokdo si na to pamatuje.
(Antoine de Saint-Exupéry)

Dětství

Rodný Lukov

Nedaleko Moravských Budějovic, v okrese Třebíč, leží u říčky Rokytky pod Lukovskou horou obec Lukov. Rodiště kněze Jana Buly. Vesnice vznikla z původní osady Lukův dvůr a první písemná zpráva o ní je z roku 1239. Patřila ke královskému majetku, ale markrabě moravský ji věnoval tišnovskému klášteru. Později, v šestnáctém století, se Lukov stal majetkem pánů z Pernštejna a od roku 1689 byl součástí jaroměřického panství.

Dominantou obce je již od třináctého století kostel sv. Jana Křtitele. Po vyhoření roku 1814 byl i s farou obnoven a dnes má po stavebních úpravách z počátku dvacátého století novorenesanční podobu. V letech 1598– 1663 byl Lukov pro nedostatek kněží přifařen do Moravských Budějovic, pak zde byla znovu zřízena řádná duchovní správa, která trvala až do roku 1963. Dnes Lukov spadá pod farní úřad v Moravských Budějovicích.

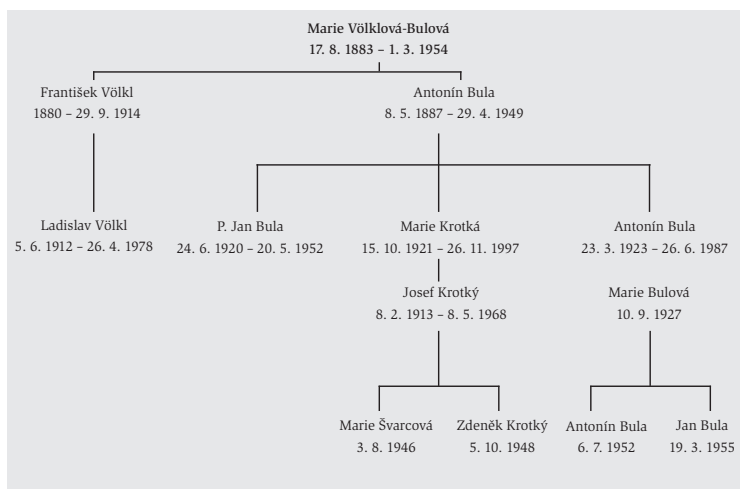
Na počátku minulého století hlavní obživu zdejšího obyvatelstva představovalo polní hospodaření a chov dobytka. Z řemeslníků byl v obci kovář, dva truhláři, krejčí a několik zedníků a tesařů. Nedaleko Lukova stávala cihelna s vápenkou, které patřily k jaroměřickému velkostatku, a Melkusův mlýn. Při sčítání obyvatelstva v roce 1921 žilo v obci pět set obyvatel české národnosti, z čehož pouze dva byli bez vyznání a ostatní vyznání římskokatolického.

Říčka Rokytka od sebe odděluje dvě části obce. Zatímco na jejím levém břehu při silnici od Moravských Budějovic do Vícenic u kostela stála bohatá hospodářská stavení místních sedláků, za říčkou v kopci bydleli domkáři a námezdní dělníci. Právě zde *Na Kopcích*, jak se tu říkávalo, v č. p. 86 žili na počátku minulého století manželé Bulovi.

Šťastná rodina

Antonín Bula, syn deputátníků Jana Buly a Kateřiny rozené Řepové z Jaroměřic, pracoval na nedaleké dráze v Moravských Budějovicích jako železniční zřízenec a strážný. Jeho manželka Marie, rozená Růžičková, dcera rolníka Františka Růžičky a Terezie, rozené Novotné z Němčiček na Slovácku, se do Lukova přivdala. Roku 1904 si vzala Františka Völkla, kterého poznala ve Znojmě. Dlouho čekali na potomka a o to více byli šťastní, když se jim roku 1912 narodil syn Ladislav. Radost však netrvala dlouho. V létě roku 1914 vypukla válka a František Vökl musel narukovat a odjet. Brzy na to, dne 29. září, zemřel na srbské frontě. Bylo mu třicet čtyři let. Marie zůstala s malým chlapcem sama. Ocitla se v tíživé životní situaci, přivydělávala si jako děvečka u sedláků, živořila. Pak ale do jejího života vstupuje místní domkář, třicetiletý Antonín Bula. I on prošel peklem světové války, ale přežil a vrátil se. Marie v něm našla oddaného muže, schopného se postarat nejen o ni, ale především o Ladislava a jeho výchovu. A tak se brzy konala svatba.

Na svátek sv. Jana Křtitele 24. června 1920 se šťastným rodičům narodil syn Jan. K porodu přijela porodní

Rodokmen Jana Buly

asistentka Františka Procházková z nedalekých Bohušic. Svátek patrona obce ovlivnil volbu chlapcova jména a křestního patrona. Osud Jana Křtitele se stal osudem Jana Buly. P. Cyril Bilík,¹ kaplan z nedalekých Moravských Budějovic, malého chlapce ještě téhož dne v místním kostele pokřtil. Za kmotry mu šli sousedé Marie a František Nechvátalovi.

Během následujících tří let se rodina rozrostla o další dvě děti. Dne 15. října 1921 se Jeníkovi narodila sestra Marie a 23. března 1923 bratr Antonín. Chalupa u Bulů byla plná dětského křiku a rodiče se měli co ohánět. Žili skromně a vychovávali děti v křesťanské víře. Drželi si

1 P. Cyril Bilík (* 1863, Brtnice – † 1932, Moravské Budějovice) působil nejdříve v Olomouci, v letech 1894–1926 působil jako kaplan v Moravských Budějovicích. Měl velký zájem o veřejný život a angažoval se v mnoha spolcích, psal do místního tisku o kulturních akcích a jako vynikající basista byl členem hudebního sdružení *Foerster*.

dvě kravky a obhospodařovali nevelký pozemek. Mamin-
ka byla v domácnosti, otec pracoval na dráze a ve volných
chvilkách pomáhal s hospodářstvím. Nejstarší Ladislav
se často staral o mladší sourozence a hlídal je.

Byla to chudá, ale šťastná rodina. Předurčila u Jana
velké sociální cítění s chudými, silnou víru a skromnost.
Po otci zdědil velký smysl pro humor. Již odmalička byl
neustále veselý a vtipný.

Školák

V září roku 1926 usedl Jeník, jak mu v Lukově všichni
říkali, do školní lavice. Obecní škola v Lukově byla posta-
vena na místě staré školní budovy v roce 1845. Od roku
1892 byla dvoutrídň. V roce 1926 chodilo do školy dvacet
chlapců a dvacet jedna děvčat. Řídícím učitelem zde byl
František Jánský.² Vedle něho učila malého Jeníka jeho
manželka Anděla Jánská a hodiny katechismu vedl tehdej-
ší lukovský farář P. Eduard Sommer.³ Mimo náboženství
se učil prvouce, počtům, psaní, občanské nauce, tělesné
výchově, ručním pracím a zpěvu. Právě z něho měl vždy
na vysvědčení dvojku, jinak dostal vždy samé jedničky.
Přesto byl později vynikajícím zpěvákem. Nejraději Jeník
kreslil. Již zde se začal probouzet a rozvíjet jeho budoucí
talent. Velmi odpovědně a s láskou také přistupoval k mi-
nistrování v místním kostele. Dne 5. června 1927 přijal
první svaté přijímání. Pan farář si ho nemohl vynachválit.

2 František Jánský byl ředitelem obecní školy v Lukově v letech 1923–1932.

3 P. Eduard Sommer byl v Lukově farářem v letech 1920–1933.

Jeník byl velmi temperamentní a pořád veselý. Velmi rád s ostatními chlapci běhával kolem Melkusova mlýna přes les k Bohušovickému rybníku. Maminka vždy trpěla strachem. Občas vyrazili až na kopec nedaleko Lukovské hory, kde dodnes stojí zřícenina staré kaple sv. Víta ze třináctého století. Dle legendy byla kaple postavena mnichem Šimonem. Tajemné místo s krásným výhledem na Lukov i nedaleké Vícenice kluky lákalo.

Příbuzní dodnes vzpomínají: *Jeník občas na přilepšenou chodíval k Bohušovickému rybníku a chytil nějakou tu maličkou běličku. Nechyběl ani při výlovech. Jeho maminka pak ryby udělala na kmíně a na sádle, pro všechny to byla velká pochoutka. Kdepak ryba, to bylo něco. Rybník patřil panu Bláhovi. Ten několikrát Jeníka nachytil a bičem ho často hnal po hrázi. Jeník však byl čiperný, rychlejší a vždy mu utekl.*

Pan řídící František Jánský vedl školu ve velmi pokrokovém duchu a výuku žákům často zpestřoval poučnými výlety. Většinou se pořádaly v květnu a červnu. Ve druhé třídě, kdy měl za třídní učitelku Andělu Jánskou, jeli žáci na zámek Sádek v Čáslavicích. Jeník netušil, že zde bude sám jednou vyučovat. V červnu 1928 navštívili Lednici, kde jim umožnil tehdejší majitel velkostatkář kníže z Liechtensteina prohlédnout si zámek a zahradu s obrovskými skleníky. Toho léta poctil okres Moravské Budějovice návštěvou prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk. Dne 13. června přijel za obrovského jásotu na náměstí Míru, podepsal se do pamětní knihy a pak si jel prohlédnout místní gymnázium. Brzy poté odjel a pokračoval v cestě do Jaroměřic nad Rokytnou, kde se pozdravil s básníkem Otokarem Březinou. Přivítání

v Moravských Budějovicích se zúčastnili i žáci z Lukova. Jan Bula tak na vlastní oči spatřil prezidenta Osvoboditele, jehož tvář znal zatím jen z učebnic.

Řídící učitel rozpoznal v Jeníkovi schopného a velmi chytrého chlapce, kterému by byla škoda upřít další vzdělání, a doporučil rodičům dát ho na studia do nedalekého gymnázia v Moravských Budějovicích. Ti se o celé věci poradili s panem farářem, který návrh podpořil. Prospěch měl Jeník velmi dobrý, problémem bylo školné. Jednalo se o 200 Kč za jedno pololetí. A tak rodiče podali přihlášku zároveň se žádostí o osvobození od školného po celou dobu osmiletého studia. Vedení gymnázia souhlasilo a dne 27. června 1931 byl Jeník přijat a zapsán ke studiu na Státním československém reálném gymnáziu v Moravských Budějovicích.